

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl dnešního dne v senátu složeném z předsedy Davida Uhlíře, soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové a soudce Tomáše Lichovníka o ústavní stížnosti stěžovatele **Martina Ignačáka**, t. č. ve Vazební věznici Praha-Pankrác, zastoupeného Mgr. Ondřejem Štefánikem, Ph.D., advokátem, se sídlem Petráská 12, Praha 1, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 5. 2016 sp. zn. 2 To 45/2016, za účasti Vrchního soudu v Praze a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a Městského státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

- I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 5. 2016 sp. zn. 2 To 45/2016 bylo porušeno základní právo stěžovatele na osobní svobodu garantované čl. 8 odst. 1 a 5 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Toto rozhodnutí se proto ruší.**
- III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.**

Odůvodnění:

I. Předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví tohoto usnesení uvedené rozhodnutí a navrhl jeho zrušení pro rozpor se svým ústavně zaručeným právem na osobní svobodu a spravedlivý proces. Přitom odkázal na čl. 8, 36, 37 odst. 3, 38 odst. 2 a 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Stěžovatel je trestně stíhán pro přípravu zločinu teroristického útoku podle § 311 odst. 1 písm. c), odst. 3 písm. a), písm. d) a přípravu zločinu násilí proti úřední osobě podle § 325 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a). Stěžovatel měl spolu s dalšími obžalovanými a dvěma agenty policie plánovat teroristický útok na nákladní vlak za použití zápalných lahví. Zároveň s dalšími obžalovanými měl stěžovatel vyrobit tzv. Molotovovy koktejly, které by byly použity proti policistům při obraně squatu Cibulka.

3. Stěžovatel byl vzat do vazby z důvodu podle § 67 písm. a) trestního řádu (útěková vazba) usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 30. 4. 2015. Toto rozhodnutí není odůvodněno, neboť stěžovatel se vzdal práva stížnosti. Vazba stěžovatele se započítala ode dne 28. 4. 2015. K dnešnímu dni je tedy stěžovatel ve vazbě již rok a čtyři měsíce.

4. Vazba byla následně prodlužována sérií usnesení obvodního soudu a Městského soudu v Praze. Dne 9. 6. 2015 obvodní soud zamítl žádost stěžovatele o propuštění z vazby. Podle obvodního soudu důvodnost trestního stíhání nadále trvala a stěžovateli hrozil trest odnětí svobody vyšší jak osm let, což již samo o sobě uložení útěkové vazby odůvodňuje. Přitom silné sociální vazby stěžovatele v České republice vzhledem k tak vysokému trestu nejsou důvodem, který by omezil nebezpečí útěku. Obvodní soud také bez bližší konkretizace dodal, že ze spisu vyplývají kontakty stěžovatele se zahraničím. Zároveň se stěžovatel před svým zadržením nezdržoval v místě trvalého bydliště, ale na adrese v Praze. Soud zároveň vzhledem k výši hrozícího trestu a dosavadnímu způsobu života stěžovatele uvedl, že nepřichází v úvahu nahrazení vazby zárukou či jiným opatřením. Stížnost stěžovatele proti tomuto rozhodnutí byla dne 2. 7. 2015 zamítnuta Městským soudem v Praze, který se ztotožnil se závěry obvodního soudu.

5. Obvodní soud další žádost stěžovatele o propuštění z vazby zamítl dne 3. 9. 2015. Rozhodnutí bylo odůvodněno prakticky shodně jako předchozí s tím, že soud pouze rozvedl, že z výsledku policejního agenta vyplývá, že stěžovatel se měl vyjadřovat tak, že v případě hrozícího trestního stíhání by hned utekl do Španělska. Další spoluobviněný měl odkazovat na nějakou farmu na severu Itálie jako místo úkrytu. Městský soud opětovně zamítl stížnost stěžovatele proti tomuto usnesení a plně se ztotožnil se závěry obvodního soudu. Se shodným odůvodněním obvodní soud nadále stěžovatele ponechal ve vazbě usnesením ze dne 16. 12. 2015. Pouze dodal, že stěžovatel je nově stíhán i za přípravu zločinu násilí proti úřední osobě. Městský soud zamítl stížnost stěžovatele proti tomuto usnesení, neboť se opět ztotožnil se závěry obvodního soudu.

6. Po podání obžaloby městský soud dne 29. 4. 2016 rozhodl, že důvod vazby podle § 67 písm. a) trestního řádu trvá, neboť stěžovatel je stíhán pro velmi závažnou trestnou činnost a je ohrožen trestní sazbou v rozmezí 12-20 let odnětí svobody. Soud nicméně dospěl k závěru, že u stěžovatele jsou dány dostatečné zajišťovací instituty, které důvody útěkové vazby vyvažují. Zjistil, že stěžovatel byl sice v minulosti jednou odsouzen pro trestný čin výtržnictví, nicméně hledí se na něj, jako by nebyl trestán. Do doby vzetí do vazby stěžovatel řádně pracoval, což dokládá i kladné hodnocení zaměstnavatele. Pokud jde o jeho bydliště, bylo dostatečným způsobem vysvětleno, jaké důvody vedly k tomu, že měl trvalé bydliště na městském úřadu. Rodinné vazby obviněného se jeví jako dobré, zvláště když jeho sestra spolu s nabízenou zárukou mu poskytne možnost bydlení s její rodinou ve svém bytě a jeho bratr jej okamžitě zaměstná. Nabídka převzetí záruky za další chování obviněného nevzbuzuje dle názoru

soudu pochyby a ani písemný slib obviněného nebudí nedůvěru, že by nebyl míněn vážně. To vše ještě soud posílil uložením dohledu probačního úředníka, jemuž se bude obviněný podrobovat v místě bydliště jedenkrát týdně. Z těchto důvodů městský soud rozhodl, že se stěžovatel propouští z vazby.

7. Městské státní zastupitelství v Praze podalo proti tomuto rozhodnutí stížnost, ve které argumentovalo, že stěžovatel má být ponechán ve vazbě, což odůvodnilo následujícími argumenty. Stěžovateli hrozí trest odnětí svobody vyšší jak osm let, což podle judikatury Ústavního soudu má být dostatečným důvodem pro uvalení útěkové vazby. Trvalé bydliště stěžovatele, které je na městském úřadě ve Zlatých horách, je pouze formální, neboť již čtyři roky se zdržuje v Praze, kde vystřídal tři různé adresy. Z výpovědi policejního agenta vyplývá, že by stěžovatel v případě trestního stíhání uprchl do Španělska. Není podstatné, že stěžovatel neumí žádný cizí jazyk, neboť je napojen na tzv. Síť revolučních buněk, a tím pádem i na obdobné organizace v zahraničí. Před svým zadržením opakovaně vycestoval do Rakouska a na Slovensko. Za této situace nelze účelu vazby dosáhnout jiným opatřením.

8. Ve vyjádření ke stížnosti státního zástupce stěžovatel uvedl, že již opakovaně on i další členové jeho rodiny vysvětlili, proč měl trvalou adresu na úřadě. Důvodem bylo, aby svou matku ochránil před exekucemi, neboť tou dobou měl finanční potíže. Skutečnost, že v Praze za čtyři roky vystřídal tři adresy pobytu, nepovažuje za nijak závadnou, neboť jde o životní standard většiny mladých lidí. Připomněl, že již opakovaně namítal, že vyjádření agenta o jeho údajném plánu uprchnout do Španělska, není záznamem rozhovoru s ním, ale rozhovoru s jiným spoluobviněným, kterému stěžovatel nebyl přítomen. Navíc mělo jít o tvrzení nikoli konkrétní, ale čistě obecné, teoretické až fabulační. Zdůraznil, že v zahraničí nemá žádné kontakty, neumí žádný cizí jazyk a nemá ani finanční prostředky, které by mu pobyt v zahraničí umožnily. Ke svému pobytu v Rakousku uvedl, že tam vycestoval v doprovodu dvou policejních agentů a ze záznamu o sledování cesty, která je součástí spisu, jasně vyplývá, že tam stěžovatel žádné kontakty nemá a po celou dobu se zdržoval pouze mezi lidmi, s kterými vycestoval z České republiky. Dále nepopírá, že opakovaně byl na Slovensku, což však platí patrně o všech dospělých občanech České republiky. Tato obecná informace tedy nemůže být důvodem pro uvalení útěkové vazby. Stěžovatel také podrobně rozporuje dokument policie, který jeho sestru líčí jako členku nějakých anarchistických hnutí a považuje je za hrubě urážlivý a dehonestující vůči své sestře.

9. Vrchní soud však v neveřejném zasedání napadeným usnesením rozhodnutí městského soudu zrušil a stěžovatele ponechal ve vazbě. Podle vrchního soudu podání obžaloby zvýšilo v daném případě důvodnost podezření ze spáchání trestné činnosti stěžovatele a uvedl:

„Obviněný Martin Ignáčák je však, v případě uznání viny, v současné chvíli reálně ohrožen trestem odnětí svobody v rámci trestní sazby od dvanácti do dvaceti let anebo výjimečným trestem. Na jedné straně zde ve prospěch žadatele o propuštění z vazby hovoří déletrvající vazební stíhání a nabízené sliby, záruky a probační dohled, na druhou stranu v jeho neprospěch hovoří již zmíněná hrozba vysokého trestu (srv. vícekrát zmiňovaný nálezn Ústavního soudu č. III. ÚS 566/2003) ve spojení s obsahem výpovědi agenta policie, kdy se měl obviněný v minulosti zmínit o tom, že by v případě hrozícího vysokého trestu uprchl do zahraničí. Stížnostní soud upozorňuje na to, že se v dané věci nejedná o bagatelní trestnou činnost, vyjádření svědka stran možného útěku musí orgány činné v trestní řízení brát zcela vážně, a

nikoli jako demagogickou polopravdu, jak se snaží zprostředkovaný výrok obviněného banalizovat obhajoba, přičemž je zcela nepodstatné, že ostatní obvinění z této trestné činnosti, kteří by snad měli být více v organizování trestné části zainteresováni, jsou stíháni nevazebně. Z uvedených důvodů se přiklonil stížnostní soud na stranu odůvodněných obav státního zástupce jako stěžovatele, když mimo to, že shledal důvod vazby podle § 67 písm. a) tr. ř., tedy obavu, že by obviněný v případě propuštění z vazby mohl uprchnout, neboť mu hrozí opravdu vysoký trest odnětí svobody, neshledal dostatečnými nabízené záruky za další chování obviněného, jeho slib a nabízený probační dohled.“

II. Argumentace stran

10. Podle stěžovatele nejsou pro jeho vazbu žádné zákonné důvody a upozorňuje na to, že jeho spoluobžalovaní ze stejných trestných činů jsou stíháni na svobodě, a to včetně údajného (podle obžaloby) organizátora a iniciátora teroristického útoku. Svou vazbu také považuje za nadměrně dlouhou. Vedle shledání porušení svých základních práv vrchním soudem žádá, aby Ústavní soud přikázal jeho propuštění na svobodu.

11. Pokud jde o konkrétní skutkové námitky proti své vazbě, tak stěžovatel opakuje důvody, které uvedl v podáních vazebním soudům (viz bod 6 výše). Stěžovatel také namítá, že se vrchní soud nijak nevypořádal s argumenty obhajoby a odůvodnění napadeného usnesení je paušální a strohé. Vrchní soud ani nijak nevysvětlil, proč na rozdíl od městského soudu nenahradil vazbu příslušnými zárukami.

12. Vrchní soud v Praze navrhl ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. Odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí, které považuje za dostatečné.

13. Městský soud v Praze pouze odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

14. Městské státní zastupitelství v Praze ve svém vyjádření navrhlo ústavní stížnost zamítnout. Podle něj pro útěkovou vazbu stěžovatele existují dostatečné důvody a nelze ji nahradit opatřeními podle § 73 trestního řádu. Přitom zopakovalo okolnosti a argumenty svědčící pro ponechání stěžovatele ve vazbě ze svých předchozích podání obecným soudům (viz bod 7 výše). Dodalo, že odůvodnění napadeného rozhodnutí je dostatečné, a to především ve spojitosti s předchozími vazebními rozhodnutí ve věci stěžovatele.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Obecné principy

15. Ústavní soud ve vazebních věcech rozhoduje konstantně tak, že takovým rozhodnutím musí být věnována mimořádná pozornost vzhledem k tomu, že se jedná o výrazný zásah do osobní svobody jednotlivce. Rozhodování o vazbě je rozhodováním o osobní svobodě jednotlivce, která představuje v demokratickém a právním státě jednu z nejdůležitějších hodnot. Vazba představuje významný zásah do života obviněného, neboť jej izoluje od jeho rodinného a sociálního prostředí a nezřídka jej stigmatizuje, což má pro něj závažné sociální, psychologické, ale rovněž ekonomické důsledky, spočívající v pozbytí možnosti pracovat a tím i zdroje příjmů. Držení ve vazbě může také sloužit jako prostředek nátlaku na obviněného, aby se dosáhlo jeho doznání. Výjimečnost tohoto zajišťujícího institutu je dána především tím, že zbavuje svobody a vystavuje výše popsaným negativním dopadům osobu presumovaně nevinnou před definitivním zjištěním viny [viz nález sp. zn. III. ÚS 1301/13 ze dne 15. 12. 2015, body

19-21]. Soudy tedy nemohou k uvalení či ponechání jednotlivce ve vazbě přistupovat lehkovážně bez zohlednění všech relevantních okolností týkajících se konkrétního obvinění a konkrétní osoby.

16. Jak vyplývá i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, kterou Ústavní soud ve své rozhodovací praxi převzal, každá vazba musí být vždy založena na relevantních a dostatečných důvodech (nález sp. zn. I. ÚS 980/14 ze dne 4. 7. 2014, bod 43). Obecně ve vazebních rozhodnutích je potřeba zhodnotit všechny okolnosti svědčící pro i proti omezení osobní svobody jednotlivce, což musí být náležitě a pečlivě odůvodněno. Ústavní soud v minulosti opakovaně uvedl, že povšechné a obecné odůvodnění rozhodnutí, jímž je omezena osobní svoboda, není v souladu s ústavním pořádkem České republiky [nález sp. zn. I. ÚS 1348/07 ze dne 7. 7. 2008 (N 124/50 SbNU 79)]. Z odůvodnění vazebních rozhodnutí musí být zřejmé, že se soud náležitě zabýval všemi relevantními okolnostmi.

17. Aby soud dostal ústavněprávnímu požadavku zdrženlivosti ve vazebních věcech a imperativu maximální šetrnosti k právům obviněného, musí výslovně, přehledně a logicky vysvětlit, ze kterých konkrétních skutečností vyplývá obava, že se obviněný bude chovat způsobem uvedeným v § 67 písm. a) až c) trestního řádu, a to za podmínek stanovených v dovětku tohoto ustanovení [nález sp. zn. I. ÚS 1115/09 ze dne 15. 4. 2010 (N 85/57 SbNU 137); k požadavkům na náležité odůvodnění srovnej také nález sp. zn. I. ÚS 980/14 ze dne 4. 7. 2014, body 38-41 a odkazy tam uvedené]. Přitom opakované používání stereotypních formulací v rozhodnutích soudů o prodloužení vazby vzbuzuje podezření, že se rozhodující orgány dostatečně nezabývaly konkrétními okolnostmi a nereagovaly na argumenty obviněného. Soudy rozhodující o vazbě sice nejsou povinny se ve svých rozhodnutích vypořádat jednotlivě s každým argumentem uplatněným obviněným nebo jeho obhájcem, měly by však reagovat adekvátním způsobem na všechna tvrzení, která jsou způsobilá zpochybnit oprávněnost dalšího trvání vazby. Porušení práva na osobní svobodu může spočívat zvláště v tom, že soud pouze zopakuje důvody uváděné v počáteční fázi vazby, aniž by náležitě vysvětlil, proč je trvání vazby i nadále nezbytné [nález sp. zn. I. ÚS 2665/13 ze dne 12. 12. 2013 (N 217/71 SbNU 545), body 24-25 a odkazy tam uvedené].

18. V rámci posuzování tzv. vazebních rozhodnutí obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout tehdy, shledá-li, že rozhodnutí obecného soudu o vazbě není podloženo zákonným důvodem, nebo jestliže jsou tvrzené důvody vazby v extrémním rozporu se zjištěným skutkovým stavem, nebo když rozhodnutí není odůvodněno poukazem na konkrétní skutečnosti. Výklad „konkrétních skutečností“ odůvodňujících vazbu ve smyslu § 67 trestního řádu je především věcí obecných soudů. Ty musí při znalosti skutkových okolností v dané fázi trestního řízení posoudit, zda další trvání vazby je opatřením nezbytným pro dosažení účelu trestního řízení, a zda tohoto účelu nelze dosáhnout jinak ani při vynaložení veškerého úsilí a prostředků ze strany orgánů činných v trestním řízení [nález sp. zn. II. ÚS 897/08 ze dne 12. 8. 2008 (N 139/50 SbNU 235), bod 19].

19. Judikatura Ústavního soudu konkrétně k útěkové vazbě je bohatá. Její principy lze shrnout následovně. V nálezu sp. zn. III. ÚS 566/03 ze dne 1. 4. 2004 (N 48/33 SbNU 3), který byl následně reprodukován v řadě dalších rozhodnutí, Ústavní soud konstatoval, že hrozba vysokým trestem může založit důvodnost obavy před vyhýbáním se trestnímu stíhání a tím naplnění důvodnosti vazby podle § 67 písm. a) trestního řádu. Musí se však jednoznačně jednat o konkrétní hrozbu vysokého trestu, tedy hrozbu podloženou jedinečnými specifickými okolnostmi spáchaného skutku ve spojení s dalšími aspekty dané trestní věci, a to v rámci rozpětí trestní sazby stanovené trestním zákonem. Typová (toliko objektivní) hrozba vysokého trestu sama o sobě bez dalšího

pro naplnění citovaného vazebního důvodu není dostačující. Hrozbou vysokým trestem je, pokud lze předpokládat uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně kolem osmi let (nález sp. zn. IV. ÚS 3294/09 ze dne 17. 5. 2011 (N 93/61 SbNU 447), bod 12-13; nález sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013, body 28-29; nález sp. zn. I. ÚS 2665/13 ze dne 12. 12. 2013, bod 15]. Avšak ani tuto judikaturu nelze chápat jako „bianko šek“, do kterého stačí vepsat odhad možného budoucího trestu za konkrétní stíhanou věc ve výši nejméně osm let odnětí svobody, a na jeho základě pak odůvodnit vzetí do vazby nebo následné ponechání ve vazbě, bez přihlídnutí k dalším konkrétním okolnostem posuzované věci [viz nález sp. zn. I. ÚS 603/07 ze dne 7. 6. 2007 (N 95/45 SbNU 353), bod 20; nález sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013, bod 30; nález sp. zn. I. ÚS 980/14 ze dne 4. 7. 2014, bod 42; nález sp. zn. II. ÚS 2086/14 ze dne 16. 9. 2014 (N 170/74 SbNU 469), bod 25; či nález sp. zn. I. ÚS 2876/15 ze dne 9. 12. 2015, bod 17].

20. Podle dosavadní judikatury Ústavního soudu musí soud v první řadě zvážit případné námitky obviněného, který má právo prokazovat za těchto okolností existenci konkrétních skutečností (silných důvodů), jež důvodnou obavu z následků uvedených v § 67 písm. a) trestního řádu eliminují, a vylučují tak aplikaci předmětného vazebního důvodu. Může jimi být zejména míra celkové uspořádanosti životních poměrů obviněného, mobilita daná jeho zdravotním stavem, rozsah jeho místně založených citových a prozatím (nejen hmotně) řádně a především dlouhodobě plněných zaopatřovacích vazeb, rámec jím dosud sdíleného společensky konformního jednání ve spojení s možnými zárukami ze strany jiných subjektů apod. To vše musí být přirozeně nahlíženo ve vzájemných souvislostech se zřetelem na konkrétní okolnosti případu (nález sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013, bod 31; či nález sp. zn. I. ÚS 2665/13 ze dne 12. 12. 2013, bod 16).

21. Druhým faktorem klíčovým pro posouzení důvodnosti dalšího trvání vazby je plynutí času. Musí být brán zřetel na tzv. doktrínu zesílených důvodů. Obecné soudy jsou povinny respektovat požadavek nezbytnosti existence zesílených důvodů pro trvání vazby, jinak nelze pokračující omezení osobní svobody, byť k uvalení vazby mohlo dojít na základě důvodného podezření, aprobovat. Konkrétní skutečnosti zakládající důvodnost vazby v počáteční fázi trestního stíhání mohou během trvání vazby ztrácet na významu či přesvědčivosti a pro ospravedlnění dalšího trvání zbavení osobní svobody obviněného ve vazbě už nemusí postačovat. Konkrétně vzato: trvání podezření daného trestného činu s hrozbou konkrétní výše trestu je podmínkou sine qua non pro zákonnost pokračování vazby, ale po určité době samo o sobě nepostačuje. V takových případech musí soud zjistit, zda existují jiné relevantní a dostačující důvody předložené orgány činnými v trestním řízení, které by ospravedlnily toto pokračující odnětí svobody. Riziko uprchnutí nebo skrývání se obviněného za účelem vyhnutí se trestnímu stíhání nebo trestu po případném propuštění z vazby na svobodu nemůže být v případě dlouhotrvající vazby založeno výlučně na skutečnosti, že obviněnému hrozí vysoký trest. Delší trvání vazby musí být ospravedlněno dalšími závažnými konkrétními důvody, které vylučují nahrazení vazby jiným opatřením podle trestního řádu. (nález sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013, bod 32; nález sp. zn. I. ÚS 2665/13 ze dne 12. 12. 2013, bod 22; nález sp. zn. I. ÚS 185/14 ze dne 10. 4. 2014; nález sp. zn. I. ÚS 980/14 ze dne 4. 7. 2014, bod 43).

B. Aplikace těchto principů na nyní projednávaný případ

22. V kontextu nyní posuzovaného případu Ústavní soud v prvé řadě, a to již opakovaně [viz např. nálezn sp. zn. I. ÚS 1694/14 ze dne 28. 7. 2014 (N 146/74 SbNU 241)], odmítá nesprávný výklad své judikatury, který v tomto případě učinily Obvodní soud pro Prahu 5, Městský soud v Praze, Vrchní soud v Praze i Městské státní zastupitelství v Praze, že by snad hrozba trestu nad osm let odnětí svobody sama o sobě byla dostatečným důvodem pro vzetí obviněného do útěkové vazby a o to méně snad dostatečným důvodem pro jeho dlouhodobé držení ve vazbě.

23. Stěžovatel je obviněn z trestného činu přípravy teroristického útoku, pro který trestní zákoník stanoví sazbu odnětí svobody na dvanáct až dvacet let nebo i výjimečný trest. Vrchní soud bez bližšího odůvodnění uvedl, že stěžovateli tento trest „reálně“ hrozí. Vzhledem k tomu, že stěžovatel je obžalován z přípravy zločinu, tak je třeba vzít také v potaz možnost mimořádného snížení trestu odnětí svobody ve smyslu § 58 odst. 5 trestního řádu. To zvláště pokud podle znaleckého posudku je u stěžovatele prognóza resocializace reálná, stěžovatel není agresivní osobou a v minulosti byl odsouzen pouze jednou za výtržnictví, kdy k jeho osvědčení došlo již v roce 2007. Podle Ústavního soudu si skutkové okolnosti případu vyžadovaly bližší odůvodnění reálnosti takto vysokého trestu. Soudy totiž musí jasně vysvětlit, že u obviněného se jedná o konkrétní hrozbu vysokého trestu, jak vyžaduje ustálená judikatura Ústavního soudu [viz také nálezn sp. zn. I. ÚS 1694/14 ze dne 28. 7. 2014 (N 146/74 SbNU 241)], ve kterém Ústavní soud uvedl, že vazební soud musí po podání obžaloby znovu pečlivě vyhodnotit a odůvodnit, zda za dané důkazní situace stále reálně hrozí uložení vysokého trestu odnětí svobody], a nikoliv pouze typovou trestní sazbu.

24. Jak však vyplývá z výše zmíněné ustálené judikatury Ústavního soudu ani hrozba konkrétního vysokého trestu nestačí, pokud dotčená osoba namítá existenci konkrétních relevantních skutečností, jež důvodnou obavu z následků uvedených v § 67 písm. a) trestního zákoníku eliminují. Soudy musí vždy tyto případné námitky obviněného pečlivě zvážit a případně odůvodnit, proč obavy z útěku dostatečně nesnižují. To platí zvláště pro vazbu déletrvající, což nastalo v nynějším případě, kdy v době rozhodování vrchního soudu byl stěžovatel ve vazbě již třináct měsíců.

25. Obecné soudy v rozhodnutích o vazbě stěžovatele opakovaně zdůrazňují výšku hrozícího trestu, která však sama o sobě déletrvající vazbu odůvodnit nemůže. Jejich odůvodnění jsou převážně kopírováním odůvodnění předchozích rozhodnutí, aniž by dostatečným způsobem reagovaly na jednotlivé relevantní argumenty předložené stěžovatelem v žádostech o propuštění a v jeho stížnostech. Ústavní soud tyto opakující se formulace, které nereagují na konkrétní argumenty stěžovatele, nemůže aprobovat. Vazební rozhodnutí v případě stěžovatele spíše nasvědčují tomu, že obecné soudy se nedostatečně zabývaly konkrétními okolnostmi případu a osobou stěžovatele a podstatnou pro ně byla pouze skutečnost, že stěžovateli hrozí vysoký trest odnětí svobody. Ze všech dosavadních rozhodnutí o vazbě je to pouze Městský soud v Praze, který se ve svém rozhodnutí z 29. 4. 2016 podrobněji věnuje konkrétní osobě stěžovatele a dospívá k závěru, že jej lze z vazby propustit.

26. Toto rozhodnutí bylo změněno napadaným usnesením vrchního soudu pouze s odkazem na výši trestu, která stěžovateli hrozí a vyjádření jednoho z policejních agentů, že v případě hrozby vysokého trestu by stěžovatel uprchl do zahraničí. Vrchní soud se však nijak nevypořádal s konkrétními argumenty stěžovatele, respektive městského soudu, že hrozba útěku a skrývání se není reálná, respektive lze ji nahradit instituty předvídanými § 73 trestního řádu. Vrchní soud se nijak nevypořádává s tvrzením stěžovatele, že o svém útěku do zahraničí se nikdy nezmiňoval, že svědectví

policisty je pouze tzv. svědectví z doslechu, že stěžovatel nemluví žádnou cizí řečí, atd. (viz body 6 a 8 výše). Toto rozhodnutí navíc vrchní soud vydal, na rozdíl od městského soudu, v neveřejném zasedání bez osobní účasti stěžovatele.

27. Ústavní soud uznává, že výpověď policejního agenta, pokud byla dostatečně konkrétní a důvěryhodná, mohla být důvodem pro uvalení útěkové vazby na počátku trestního řízení ve spojení s výší hrozícího trestu. Těžko však tato zcela obecná zmínka spoluobžalovaného policejnímu agentovi může odůvodnit dlouhotrvající vazbu. **Je povinností orgánů činných v trestním řízení důvodnost vazby průběžně prověřovat, což zahrnuje i ozřejmování skutkových okolností svědčících pro útěk, či naopak proti němu. Důvody, které opravňují soud učinit závěr, že tu je skutečně nebezpečí útěku v případě vzetí do vazby, již nemusí postačovat po dalších měsících vyšetřování.** Rozhodnutí o vzetí do vazby se často přijímá ihned po zahájení vyšetřování a soud o něm musí rozhodnout ve lhůtě dvaceti čtyř hodin. Standard prokázání nebezpečí útěku tedy nemůže být nereálně vysoký. **Na počátku může například postačovat, že obžalovanému hrozí konkrétní vysoký trest a má osobní kontakty v cizině, kde již v minulosti pobýval. Oproti tomu v případě dlouhodobé vazby již lze vyžadovat, aby orgány činné v trestním řízení přišly s konkrétními důkazy, že útěk skutečně hrozí.** Stěžovatel, který je ve vazbě již přes rok vznesl řadu relevantních argumentů proti svému útěku, s kterými se však vrchní soud v napadeném usnesení nijak nevypořádává a orgány činné v trestním řízení s žádnými konkrétními důkazy prokazujícími, že stěžovatel uprchne do zahraničí, nepřišly.

28. Je třeba zdůraznit, co již ve svém usnesení částečně uvedl městský soud. Stěžovatel je bezúhonná osoba; do doby vzetí do vazby řádně pracoval v zaměstnaneckém poměru s kladným hodnocením zaměstnavatele; bydlel na konkrétní adrese; má v Česku dobré rodinné vazby; jeho sestra se za něj zaručila; v zahraničí byl pouze na Slovensku a Rakousku (a to v doprovodu policejních agentů); neumí žádný cizí jazyk; a nebylo zjištěno, že by disponoval dostatečnými finančními prostředky pro své skrývání. K místu pobytu stěžovatele Ústavní soud dodává, že skutečnost, že stěžovatel žil na jiné adrese než trvalého bydliště není sama o sobě žádnou závadou a nelze z ní izolovaně dovozovat pro stěžovatele cokoliv negativního. Jak Ústavní soud již konstatoval, platný právní řád nikde nezakládá povinnost zdržovat se na adrese trvalého pobytu a je zcela běžným jevem žít trvale jinde, než kde je člověk registrován k trvalému pobytu [nález sp. zn. I. ÚS 1694/14 ze dne 28. 7. 2014 (N 146/74 SbNU 241)]. Všechny tyto faktory tedy svědčí proti útěkové vazbě u stěžovatele a oproti nim stojí v napadeném usnesení pouze délka hrozícího trestu a výpověď policejního agenta o informaci z druhé ruky, že by stěžovatel v případě hrozícího trestního stíhání uprchl do Španělska, která je však čistě obecná a není nijak konkretizována. Podle Ústavního soudu nejde o důvody, které v případě vazby trvající již více než rok mohou převážet důvody svědčící proti útěkové vazbě u stěžovatele. Útěková vazba stěžovatele tedy není v napadeném usnesení dostatečně odůvodněna.

29. Ústavní soud se také nemůže nepozastavit nad skutečností, že žádný z vazebních soudů se nijak nevypořádal s konstantní námitkou stěžovatele vedenou proti jeho trestnímu stíhání, že žádný trestný čin nespáchal, a že je obětí policejní provokace. To i přesto, že **trvající důvodné podezření o tom, že daný skutek byl spáchán a má všechny znaky trestného činu je podmínkou sine qua non pro zákonnost jakékoliv vazby. Je zřejmé, že otázka, zda nedošlo k nedovolené policejní provokaci, bude předmětem zkoumání v hlavním líčení a nelze očekávat, že o ni komplexně a jednoznačně rozhodne vazební soud.** Přesto nelze připustit, aby obviněná osoba byla vzata do vazby a takto podstatným způsobem bylo zasaženo do jejích základních práv, i když se stala obětí policejní provokace. **I vazební soud se tedy otázkou, zda obviněný**

nebyl obětí policejní provokace, musí zabývat. Pokud se rozhodne vazbu uvalit, musí být na určitém stupni pravděpodobnosti, na kterém se rozhodnutí o vazbě obecně zakládají [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 1694/14 ze dne 28. 7. 2014 (N 146/74 SbNU 241); nález sp. zn. II. ÚS 2086/14 ze dne 16. 9. 2014 (N 170/74 SbNU 469), bod 19], **přesvědčen, že k nepřipustné policejní provokaci nedošlo. Tyto své úvahy musí také uvést v odůvodnění svého rozhodnutí.**

30. Vzhledem k tomu, že o vině stěžovatele dosud rozhodnuto nebylo a trestní řízení probíhá, Ústavní soud se vysloví pouze obecně k institutu policejního agenta. Tento institut je bezpochyby legitimním nástrojem proti závažné trestné činnosti. Nicméně podmínky pro jeho použití jsou velmi přísné. Meze ingerence Policie ČR do průběhu jednání, které je posléze kriminalizováno, Ústavní soud konstruoval především v nálezu sp. zn. III. ÚS 597/99 ze dne 22. 6. 2000 (N 97/18 SbNU 345) a nálezu sp. zn. III. ÚS 291/03 ze dne 6. 6. 2006 (N 115/41 SbNU 427). Zde Ústavní soud uvedl, že je nepřipustným porušením čl. 39 Listiny, pakliže jednání státu (Policie) se stává součástí skutkového děje, celé posloupnosti úkonů, z nichž se trestní jednání skládá (např. provokace či iniciování trestného činu, jeho dokonání apod.). Nepřipustný je takový zásah státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestný čin, resp. takový podíl státu na jednání osoby, jehož důsledkem je trestní kvalifikace tohoto jednání. Je nepřipustné, aby policejní orgány jako orgány státu naváděly jiného ke spáchání trestné činnosti, posilovaly jeho vůli spáchat trestný čin, či mu jakoukoli formou pomáhaly.

31. Podobně se k ingerenci policie do skutkového děje staví i judikatura Evropského soudu pro lidská práva. Aby nešlo o zakázanou provokaci, musí policejní agenti pouze sledovat probíhající jednání, ke kterému by došlo i bez jejich přispění (viz zejména rozsudek ESLP ve věci *Teixeira de Castro proti Portugalsko* ze dne 9. 6. 1998 č. 25829/94; či *Ramanauskas proti Litvě* ze dne 5. 2. 2008 č. 74420/01). Obdobně ustálená judikatura Nejvyššího soudu za nepřipustnou policejní provokaci považuje aktivní činnost policie, která směřuje k podněcování určité osoby (fyzické či právnické) ke spáchání konkrétního trestného činu s cílem získat usvědčující důkazy a vyvolat její trestní stíhání, a jejímž důsledkem je vzbuzení úmyslu spáchat trestný čin podněcovanou osobou, ačkoliv předtím tato osoba žádný takový úmysl neměla (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2015 sp. zn. 11 Tdo 730/2015 a odkazy tam uvedené).

32. Jinými slovy není možné, aby někdo byl odsouzen za čin, který spáchal proto, že k němu byl policistou podněcen, naveden, přesvědčen, donucen nebo přemluven. Policisté nesmí vytvořit úmysl spáchat konkrétní trestný čin u osoby, u které původně úmysl k takovému činu nebyl. Takové odsouzení by bylo možno považovat za „hluboce urážející pro běžný pojem spravedlnosti“ (*R. v Loosely*, rozsudek Sněmovny lordů ze dne 25. 10. 2001 č. [2001] UKHL 53, § 25, 53 a 99). Oproti tomu není problematické, pokud policista pouze vytvoří pro obviněného možnost spáchat trestný čin, například tím, že u něj poptá prodej zakázaného předmětu. Jde sice také o aktivní jednání policisty, ale podstatné zde je, že obviněný by trestný čin spáchal i bez přispění policisty, kontraktantem by pouze byla jiná osoba. Policie v takovém případě pouze vytvořila zcela běžné, nijak výjimečné podmínky pro spáchání trestného činu.

33. Tyto otázky budou dozajista obecné soudy pečlivě zkoumat v probíhajícím trestním řízení proti stěžovateli. Bylo však povinností soudů stěžovatelův argument ohledně nepřipustné policejní provokace posoudit i v případě rozhodování o vazbě stěžovatele, byť nikoliv tak pečlivě jako při rozhodování o jeho vině.

34. Ústavní soud tedy z výše uvedených důvodů uzavírá, že napadené rozhodnutí vrchního soudu neobstojí již z důvodu nedostatečného odůvodnění útekové vazby. Je

však nutno dodat, že i kdyby v případě stěžovatele byly dány důvody útěkové vazby, tak se Ústavní soud ztotožňuje s rozhodnutím městského soudu, že vazbu lze nahradit opatřeními ve smyslu § 73 trestního řádu. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl, neboť shledal, že Vrchní soud v Praze porušil právo stěžovatele na osobní svobodu zakotvené v čl. 8 odst. 1 a 5 Listiny. Podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona tedy Ústavní soud zrušil napadené usnesení vrchního soudu.

35. Co se týče žádosti stěžovatele, aby Ústavní soud nařídil jeho propuštění z vazby, tak je nutno uvést, že pravomoc Ústavního soudu při posuzování ústavní stížnosti je upřesněna v § 82 odst. 3 zákona o Ústavním soudu. Z uvedeného ustanovení nelze dovodit oprávnění rozhodnout o propuštění stěžovatele z vazby. K takovému rozhodnutí je oprávněn pouze příslušný orgán činný v trestním řízení. Proto Ústavnímu soudu nezbylo, než v této části ústavní stížnost odmítnout jako návrh, k jehož projednání není příslušný [§ 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu; shodně viz např. nález sp. zn. IV. ÚS 3028/14 ze dne 17. 12. 2014].

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 14. září 2016

David Uhlíř
předseda senátu